

Dokument nr. 8:16

(2005-2006)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Torbjørn Hansen, Petter Løvik, Bent Høie og Ivar Kristiansen

Forslag fra stortingsrepresentantene Torbjørn Hansen, Petter Løvik, Bent Høie og Ivar Kristiansen om evaluering av nasjonale laksefjorder og laksevassdrag, og opphevelse av båndlegging av tidligere midlertidige sikringssoner for oppdrett av laksefisk

Til Stortinget

BAKGRUNN

Stortinget vedtok våren 2003 gjennom behandlingen av St.prp. nr. 79 (2001-2002), jf. Innst. S. nr. 134 (2002-2003), å etablere 37 nasjonale vassdrag og 21 nasjonale laksefjorder. Formålet med opprettelsen av nasjonale laksevassdrag og -fjorder var bevaring av den atlantiske villaksstammen mot de trusler som oppdrett av laks innebærer. Formålet med opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder er å gi en del villaksstammer spesielt vern mot en rekke trusselfaktorer. I forhold til oppdrett av laksefisk er det rømming og lus som er hovedutfordringene. De truslene man særlig ønsket å beskytte villaksen mot, var lakselus rundt oppdrettsanleggene og genetisk innblanding som følge av rømming av oppdrettslaks. I etterkant av opprettelsen av nasjonale laksefjorder og -vassdrag har det fra faglig hold kommet innvendinger mot effekten av den type arealvern som nasjonale laksevassdrag og -fjorder innebærer. Formålet med en evaluering er å se om nasjonale laksevassdrag og -fjorder er et treffsikkert virkemiddel for å beskytte den atlantiske villaksen i forhold til andre aktuelle virkemidler før en eventuelt går videre med neste runde med nasjonale laksevassdrag og -fjorder.

INNLEDNING

Bevaringen av den atlantiske villaksen er viktig for å bevare det biologiske mangfoldet. Spesielt fordi Norge har en unik forekomst av villaks og betraktes som et kjerneområde for denne arten, har Norge et særlig ansvar for bevaring av den atlantiske villaksen.

Nasjonale laksevassdrag og -fjorder ble introdusert som et tiltak for å bevare de atlantiske villaksstammene i Norge. I tillegg har det tidligere vært andre typer arealvern for å begrense oppdrettsnæringsens tilstedeværelse i fjorder og i nærheten av utløpene til vassdragene, slik som midlertidige sikringssoner. Disse ordningene er omfattende og får store konsekvenser for dem det gjelder. Det har ikke på noe tidspunkt blitt foretatt noen evaluering av om dette er de riktige tiltakene i forhold til å oppnå målsettingen om å ivareta villaksstammene. Det ble i 1996 gjennomført en vurdering av midlertidige sikringssoner (skrivebordsvurdering). Det har ikke vært noen reell evaluering basert på overvåkning og forskning.

OPPDRETTSNÆRINGENS BETYDNING

Norge er verdensledende innen oppdrett av laks og ørret. I dag selges det sjømat fra Norge til mer enn 150 land over hele verden. Om lag halvparten av den fisken Norge selger kommer fra havbruk. I 2004 ble det eksportert rundt 600 000 tonn laks og ørret fra Norge, og andelen av andre oppdrettsarter er økende. Fiskeri- og havbruksnæringen er en bærebjelke for verdiskaping og sysselsetting langs kysten. Kjernevirksomheten i fiskeri- og havbruksnæringen sysselsatte i 2002 i underkant av 30 000 årsverk, hadde et bidrag til bruttonasjonalproduktet (BNP) på 14,7 mrd. kroner og en omsetning på 56,9 mrd. kroner. I tillegg til denne verdiskapingen i egen aktivitet ga

næringen ringvirkninger i det øvrige næringslivet tilsvarende 21 800 årsverk, et bidrag til BNP på 13,9 mrd. kroner og en omsetning på 32 mrd. kroner. I verdikjeden havbruk var det i 2002 i alt 19 500 årsverk. Dette er svært viktige arbeidsplasser i mange kommuner langs hele kysten.

STATUS FOR VILLAKSEN

Villaksen er en art som klekkes og lever den første tiden i vassdraget, vandrer ut gjennom fjorden i løpet av noen dager, vokser seg stor i havet og vandrer tilbake til vassdraget for å gyte. Gjennom disse fasene utsettes laksen for en rekke farer og trusler. Å verne villaksen er derfor komplisert og sammensatt. Det er viktig å bruke tilgjengelig og oppdatert kunnskap for å kunne ha best mulig målrettede tiltak for å bevare villaksstammene.

Direktoratet for naturforvaltning utgir hvert år en rapport om bestandsstatus for villaksen. Der er de viktigste påvirkningsfaktorene for bestandene vurdert i over 400 vassdrag. "Bestandsstatus for laks i Norge 2003" (DN, juni 2004) og "Bestandsstatus for laks i Norge 2004" (DN, juni 2005) er de seneste rapportene. Disse rapportene viser at faktorene som påvirker bestandene av villaks er mange, og de varierer fra vassdrag til vassdrag. Vassdragsregulering, andre fysiske inngrep i vassdraget, forsuring, jordbruksforurensning, annen forurensning, lakseparasitten gyrodactylus salaris, lakselus, rømming fra oppdrettsanlegg, andre fiske sykdommer, overbeskatning, ukjente og andre forhold, er ulike faktorer som påvirker villaksbestanden. Rapportene underbygger at bestandens størrelse og bærekraft er en sammensatt problemstilling. De viser også at andelen vassdrag som er påvirket av lakselus er nesten halvert fra 2003 til 2004.

I tillegg til de trusselfaktorene som er listet opp ovenfor, viser øvrige forskningsrapporter at oppvekstvilkårene i havet, ved temperatur, mattilgang og sannsynligvis andre ukjente faktorer, er av avgjørende betydning for andelen tilbakevandring av villaks. Dessuten fanges store mengder villaks som bifangst i fiskeriene. (Kilder: Marianne Holm, Havforskningsinstituttet (HI), Jens Christian Holst (HI), Lars Petter Hansen, NINA).

LAKSELUS

Antallet vassdrag påvirket av lakselus er betydelig redusert fra 2003 til 2004. Det er ulike årsaker til dette, men systematisk arbeid fra næringen og fra myndighetenes side kan ha gitt resultater.

Oppdrettere i Hardanger har etablert et eget program for å bekjempe lakselus. Hardanger fiskehelsenettverk (HFN), som det kalles, ble i oktober 2005 tildelt Hordaland fylkeskommunes miljøpris for ar-

beidet mot lakselus. Dette arbeidet følges av Norges forskningsråd, Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond, Direktoratet for naturforvaltning og AquaNet i Canada. Disse bidrar sammen med næringen med 10 mill. kroner for å styrke kunnskapen om forebygging av problemer med lakselus ytterligere.

Havforskningsinstituttet viser til, i sine spredningsforsøk av lakselus, at den spres over store avstander. Antallet lus vil da være det avgjørende for spredningen, ikke lokaliseringen i hovedsak. Veterinær forskrift for regulering av hvor mange lus som er lovlig pr. individ har virket siden 1997.

RØMMING

Rømt opprettslaks er alvorlig og bør ikke forekomme. De siste årene har det blitt satt i verk en rekke tiltak for å begrense rømming ved å sikre anleggene bedre, bl.a. gjennom nye tekniske krav til oppdrettsanlegg. Når det gjelder rømt oppdrettslaks, viser det seg også at den vandrer over store avstander. Forsøk viser at rømt oppdrettslaks vandrer over store avstander og gjerne kan havne helt andre steder enn i nærmeste fjord eller vassdrag. Både Norsk institutt for naturforskning (NINA) og Havforskningsinstituttet (HI) kommer til at rømt oppdrettslaks vandrer over store avstander. Dette viser at tiltak for å få bukt med rømmingsproblematikken er viktig for å hindre at oppdrettslaks finner veien til vassdrag og elver, ikke beliggenheten til oppdrettsanleggene.

MÅLRETTEDE TILTAK

Forskningsdirektøren i NINA, Tor Heggberget, kritiserte i et intervju med NRK Nordland 27. august 2004 Direktoratet for naturforvaltning for ikke å ta hensyn til nyere forskning da ordningen med nasjonale laksefjorder ble foreslått. Videre uttalte forskningsdirektøren ved Havforskningsinstituttet, Ole Torrisen, til NTB 10. august 2005 at "det vitenskapelige grunnlaget for etableringen av nasjonale laksefjorder er ekstremt dårlig."

Mattilsynet uttalte i sitt hørings svar om ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og fjorder at "målrettede tiltak mot rømming og overføring av sykdommer og parasitter, og da særskilt lakselus, vil kunne ha langt større betydning for å redusere faren for negativ påvirkning på villaks fra oppdrett."

MIDLERTIDIGE SIKRINGSSONER

I 1989 ble det innført 52 midlertidige sikringssoner for laksefisk (MSL) som skulle gjelde i 5 år. Etter en evaluering i 1996 ble det anbefalt å utvide med ytterligere sikringssoner. Stortinget vedtok ved behandlingen av St.prp. nr. 79 (2001-20002), jf. Innst. S. nr. 134 (2002-2003), å avvikle de midlertidige sik-

ringssonene, men vedtok samtidig å fortsatt båndlegge de samme områdene ved å be regjeringen avstå fra å tildele nye konsesjoner for matfiskoppdrett av anadrome arter i disse områdene før Stortinget hadde ferdigbehandlet forslag til supplering og ferdigstilling av ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder, forutsatt at ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder kunne gjennomføres i 2004/2005.

De bedriftene som ligger i områdene som fortsatt er båndlagt, trenger en avklaring for å kunne utvikle seg videre, og disse områdene kan være aktuelle for ny havbruksaktivitet. Flere av områdene er dessuten ikke lenger aktuelle som laksefjorder i en ny runde med nasjonale laksevassdrag og fjorder, enten fordi de ligger utenfor allerede vedtatte laksefjorder eller fordi områdene ikke er på Direktoratet for naturforvaltnings liste over aktuelle nye laksefjorder.

Bedriftene har drevet næringsvirksomhet i 16 år under regimet med midlertidige sikringssoner, 11 år lenger enn forutsatt da de ble opprettet, og også utover det tidspunkt Stortinget forutsatte i sitt vedtak i Innst. S. nr. 134 (2002-2003) at deres status skulle bli avklart. Det vil dessuten være opp til konsesjonsmyndighetene til enhver tid å avgjøre i hvilke områder det skal gis konsesjon til ny oppdrettsvirksomhet.

Vi mener derfor at de tidligere midlertidige sikringssonene som ikke er vedtatt som laksefjord, nå bør frigis for mulig tildeling av konsesjoner til nye oppdrettsanlegg, og for at virksomhetene kan få optimalisert sin virksomhet med for eksempel bedre utnyttelse av lokaliteter ved drift av flere konsesjoner på samme lokalitet.

OPPSUMMERING

Hovedpoenget med vern av vassdrag og fjorder er å ta vare på villaksstammene langs kysten vår. Vernet skaper stor usikkerhet for næringsaktørene og det er kostbart. Næringen har sammen med myndighetene tatt aktive grep for å få ned rømming og for å redusere lusestrykket. Dette er et viktig arbeid som må få fortsette. Forskningsmiljøer som jobber med denne problematikken er usikre på om vern av fjordene er riktig tiltak for å verne villaksen.

I forbindelse med opprettelsen av nasjonale laksevassdrag og -fjorder i St.prp. nr. 79 (2001-2002)

varslet regjeringen Bondevik II at den ville komme tilbake til Stortinget med forslag til supplering og ferdigstilling. Dette arbeidet har tatt lengre tid enn først ventet.

Det ble også understreket i proposisjonen at ordningen skulle evalueres når det er mulig å vurdere de konkrete effektene, og senest innen ti år. Dette må også sees i sammenheng med de midlertidige sikringssonene som ble opprettet i 1989.

Med bakgrunn i de momenter som er nevnt foran, bør første runde med nasjonale laksevassdrag og -fjorder evalueres for å se om denne typen vern har de forventede effekter, eller om andre typer tiltak bør komme i stedet.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g :

I

Stortinget ber Regjeringen evaluere effekten av de nasjonale laksefjorder og laksevassdrag som ble opprettet av Stortinget ved behandlingen av St.prp. nr. 79 (2001-2002) jf. Innst. S. nr. 134 (2002-2003), og presentere denne evalueringen for Stortinget på egnet måte. Evalueringen bør ferdigbehandles av Stortinget før det fremmes eventuelle ytterligere forslag om nasjonale laksefjorder og laksevassdrag.

II

Båndleggingen av tidligere midlertidige sikringssoner for laksefisk (MSL), utenom de vedtatte laksefjordene, gjennom Stortingets vedtak i Innst. S. nr. 134 (2002-2003), oppheves.

III

Regjeringen bes vurdere nasjonale tiltak som kan bidra til å redusere lakselusproblemet og rømming for hele næringen, basert på de positive erfaringer næringen har gjort på dette i enkelte områder, og gi en tilbakemelding til Stortinget om dette på egnet måte.

19. januar 2006

